

<p>УХВАЛЕНО вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протокол № 3 від « 12 » червня 2020 року</p>		<p>Система управління якістю ХНПУ імені Г.С. Сковороди</p> <p>ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</p> <p>Мікроекономіка</p>	<p>ЗАТВЕРДЖЕНО В.о. ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Ю. Ветілік</p> <p>від « 12 » червня 2020 р.</p>
--	---	--	--

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

МІКРОЕКОНОМІКА

(назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти	<u>Першого (бакалаврського)</u> <i>(назва рівня вищої освіти)</i>
галузі знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> <i>(шифр і назва галузі знань)</i>
спеціальності	<u>051 Економіка</u> <i>(код і назва спеціальності)</i>
освітня програма	<u>Економіка, управління та право</u> <i>(шифр і назва)</i>
Шифр за навчальним планом	<u>ЦПП-1.10</u>

Розробник програми: І. Сідельнікова кандидат економічних наук,
доцент, професор кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку

Рецензенти: Ю. Олійник кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри економічної теорії, фінансів і обліку;
О. Гриценко доктор економічних наук, професор
кафедри економічної теорії Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету
протокол № 10 від «10» червня 2020 року

Голова ради (В.О. Процевський)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено центром ліцензування, акредитації і контролю якості освіти

Директор (І. Єсьман)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Пояснювальна записка

Програма *обов'язкової* навчальної дисципліни *Мікроекономіка* складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 051 Економіка*.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Мікроекономіка» є формування ринково орієнтованого економічного світогляду і знань щодо методів прийняття оптимальних рішень за наявних обмежених ресурсів та альтернативних можливостей їх використання.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Мікроекономіка» є надання знань про базові положення мікроекономічної теорії; прищеплення навичок використання інструментарію мікроекономічного аналізу; підготовка до вивчення прикладних дисциплін, що базуються на мікроекономічній теорії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмані компетентності**:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері економіки та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області професійної діяльності.

ЗК 9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 11. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ФК 1. Здатність виявляти закономірності функціонування сучасної економіки на мікрорівні.

ФК 3. Розуміння основних особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

ФК 4. Здатність описувати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних та прикладних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

ФК 6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних завдань.

ФК 7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології обробки даних для вирішення економічних завдань, здійснення аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

ФК 11. Здатність використовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування економічних рішень.

ФК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

ФК 14. Здатність проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, стану функціональних підсистем підприємств, організацій та установ.

Передумови вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Мікроекономіка» базується на вивченні таких курсів, як «Економіка, бізнес, економічне мислення (вступ до спеціальності)», «Історія економіки та економічної думки», «Політекономія».

Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмових результатів навчання**:

ПРН 1. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікроекономіки.

ПРН 2. Демонструвати стійке розуміння принципів економічної науки, особливостей функціонування економічних систем.

ПРН 3. Використовувати аналітичний та методичний інструментарій для розуміння логіки прийняття господарчих рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 6. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПРН 8. Визначати попит та пропозицію на ринку праці, аналізувати структуру зайнятості та безробіття.

ПРН 9. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН 11. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 12. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 13. Вміти працювати як самостійно, так і в команді.

ПРН 18. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів.

ПРН 19. Демонструвати вміння абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС 120 годин.

2. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Теорія взаємодії виробника та споживача

Тема 1.1. Предмет і метод мікроекономіки

Мікроекономіка як складова частина економічної теорії. Зміст, співвідношення і генезис термінів «політична економія», «економічна теорія», «макроекономіка», «економікс» та ін. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Предмет мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні. Нормативна і позитивна мікроекономіка. Основні принципи і методи вивчення мікроекономічних явищ і процесів. Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу. Взаємозв'язок мікроекономіки з іншими дисциплінами. Сутність економічної політики на мікрорівні, її структура, види.

Тема 1.2. Теорія граничної корисності та поведінки споживача

Потреба і корисність. Потреби, їх види, структура. Поняття корисності в економічній теорії і проблема її виміру. Сукупна та гранична корисність: вимірювання та графічне зображення. Постулати теорії споживчого вибору. Закон спадної граничної корисності. Перший та другий закони Госсена. Бюджетні обмеження і можливості споживання. Правило максимізації корисності. Рівновага споживача з кардиналістських позицій, у т.ч. в умовах споживання набору благ. Фактор часу і споживчий вибір.

Тема 1.3. Ординалістська теорія поведінки споживача

Вподобання та привабливість, вподобання та вибір. Припущення щодо системи вподобань споживача. Вибір споживача з ординалістських позицій. Криві байдужості, їх властивості. Карта байдужості. Окремі випадки конфігурацій кривих байдужості для різних пар товарів. Гранична норма заміщення благ. Криві байдужості та їх роль у мікроекономічному аналізі поведінки споживача. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія, її формула, графічне зображення. Зсув бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача на розташування бюджетної лінії та процес споживання. Рівновага

споживача з точки зору ординалістської теорії поведінки споживача. Економічне обґрунтування та графічне зображення оптимуму споживача як моделі раціонального споживчого вибору.

Тема 1.4. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів

Залежність поведінки споживача від його доходу. Побудова лінії «дохід – споживання». «Суперіорні» (нормальні) та «інферіорні» (низькоякісні) товари. Особливості лінії «дохід – споживання» для нормальних і низькоякісних товарів. Крива і закон Енгеля. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна – споживання». Різновиди траєкторії зміни споживання внаслідок зменшення цін на суперіорні та інферіорні товари. Побудова лінії індивідуального попиту споживача. Основні фактори впливу на вибір споживача. Ефект доходу і ефект заміщення. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на складові: ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіффена. Утворення «надлишку споживача» в результаті перевищення корисності товарів за ціною. Приріст «надлишку споживача» як показник зміни його добробуту. Зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари.

Тема 1.5. Попит, пропозиція, їх взаємодія

Попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму. Попит і закон попиту. Графічне, табличне та аналітичне зображення попиту. Графіки індивідуального та ринкового попиту. Закон попиту. Виключення з дії закону попиту. Попит і величина (обсяг) попиту. Цінові й нецінові детермінанти попиту. Пропозиція і закон пропозиції. Графічне, табличне та аналітичне зображення пропозиції. Графіки індивідуальної та ринкової пропозиції. Закон пропозиції. Попит і величина (обсяг) пропозиції. Цінові й нецінові детермінанти пропозиції. Кон'юнктура ринку. Взаємодія попиту і пропозиції. Поняття ринкової рівноваги, рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Дефіцит та надлишок виробництва. Види ринкової рівноваги. Павутиноподібна модель досягнення рівноваги. Зміни рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва під впливом різних чинників на взаємозалежних ринках. Еластичність попиту, фактори, які на неї впливають. Види еластичності попиту: за ціною, за доходом, перехресна еластичність. Дугова та точкова еластичність. Формула еластичності попиту. Зв'язок еластичності попиту й валового доходу. Еластичність пропозиції, фактори, що на неї впливають. Еластичність за власною ціною блага та за цінами факторів виробництва. Дугова та точкова еластичність пропозиції. Формула еластичності пропозиції. Практичне значення теорії еластичності.

Тема 1.6. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство (фірма) як суб'єкт економічних відносин на мікрорівні. Місце підприємства в структурі ринково – виробничої системи. Виробнича функція, її поняття, параметри. Сукупний, середній та граничний продукт. Витрати виробництва (валові, середні, граничні). Загальний і середній дохід. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Ресурси, фактори виробництва, їх використання в діяльності підприємства. Взаємозалежність факторів виробництва.

Тема 1.7. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника

Частинна варіація факторів виробництва. Виробнича функція з одним змінним фактором та її графічне відображення. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактора виробництва. Ізоквантна варіація факторів виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта. Гранична норма технологічного заміщення. Постійна, зростаюча та спадна віддача від масштабу. Позитивні та негативні ефекти від масштабу. Ізокоста: сутність, графічне та алгебраїчне зображення. Оптимум (рівновага) виробника. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску.

Тема 1.8. Витрати виробництва

Витрати, їх сутність та структура. Загальна характеристика витрат та їх класифікація. Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат виробництва. Поняття альтернативних витрат. Зовнішні (бухгалтерські) та внутрішні витрати. Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Закон спадної продуктивності (віддачі) змінного фактору

виробництва. Постійні, змінні, загальні витрати, їх графічне зображення. Середні витрати: сутність, формули, графічне зображення. Граничні витрати. Практичне значення валових, постійних, середніх та граничних витрат для підприємця. Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Криві довгострокових витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства.

Модуль 2. Теорія ринкових структур

Тема 2.1. Ринок досконалої конкуренції

Ознаки й умови існування ринку досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту фірми, середнього, граничного і сукупного доходу. Визначення поведінки фірми в короткостроковому періоді. Правило максимізації прибутку і мінімізації збитків: два способи визначення. Поведінка підприємства за умов зміни ринкової ситуації. Пропозиція фірми у короткостроковому періоді, її зв'язок з кривими витрат, графік галузевої пропозиції. Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважного обсягу та рівноважної ціни. Поведінка фірми у довгостроковому періоді. Крива ринкової пропозиції на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації в галузях з постійними, зростаючими, спадними витратами. Довгострокова рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки. Ефективність ринку досконалої конкуренції.

Тема 2.2 Монопольний ринок

Характерні риси ринку чистої монополії. Бар'єри для вступу в галузь: економічні, адміністративні та правові. Основні види монополії. Монополія і монопольна влада. Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правила максимізації прибутку і мінімізації збитків. Пропозиція монополіста і особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови та види. Рівновага фірми монополіста в довгостроковому періоді. Досягнення і утримання ринкової влади в довгостроковому періоді. Економічні наслідки монополізації галузі. Порівняльний аналіз конкурентного і монопольного ринків. Регульована монополія. Необхідність державного регулювання монополії. Антимонопольна політика. Антимонопольне законодавство України.

Тема 2.3. Олігополія та монополістична конкуренція

Олігополістична модель ринку. Основні ознаки олігополістичного ринку. Некооперативна і кооперативна поведінка олігополістів. Олігополія з погляду теорії ігор. «Дилема ув'язнених» – приклад некооперативної гри з ненульовою сумою. Цінові війни. Модель Курно: договірна й конкурентна рівновага. Аналіз ламаної лінії попиту. Негнучкість цін. Картельні союзи. Таємні змови. Лідерство в цінах. Ціноутворення за принципом «витрати плюс». Ефективність та соціально – економічні наслідки олігополії. Модель ринку монополістичної конкуренції, її характеристика. Диференціація виробів: форми, позитивні наслідки та загрози. Нецінова конкуренція, її види та наслідки для виробників та споживачів. Крива попиту фірми. Динаміка прибутковості фірми в короткостроковому і довгостроковому періодах. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика. Умови досягнення і підтримки беззбитковості у довгостроковому періоді. Порівняльна характеристика ефективності ринку монополістичної конкуренції та інших типів ринку.

Тема 2.4. Ринок факторів виробництва

Попит на товари та попит на ресурси. Попит на ресурси як похідний. Правило використання ресурсів. Попит на ресурси в умовах досконалої та недосконалої конкуренції. Фактори, які впливають на попит на ресурси. Еластичність попиту на ресурс. Оптимальне співвідношення ресурсів. Правило найменших витрат. Правило максимізації прибутку. Праця як ресурс, як фактор виробництва. Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найманої праці. Попит окремого робітника на працю. Галузевий попит на працю. Пропозиція праці для окремого робітника. Ринкова пропозиція послуг праці. Рівновага на ринку праці. Попит монополії на працю і монопольна рівновага. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їх особливості. Двостороння монополія і визначення

реального рівня заробітної плати. Контроль профспілок над пропозицією робочої сили. Дискримінація на ринках робочої сили. Капітал як ресурс тривалого використання. Форми капіталу. Рух капіталу та його фонди. Попит та пропозиція капіталу. Поняття процентної ставки, її види. Вплив процентної ставки на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді. Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни капіталу. Земля як фактор виробництва. Ринок землі. Попит та пропозиція землі. Економічна і земельна рента. Ціна землі як капіталізована рента. Підприємницькі здібності, їх характеристика як фактора виробництва. Нормальний прибуток і підприємець. Концепції прибутку. Основні функції та види прибутку.

Тема 2.5. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту

Поняття ринкової рівноваги, її аналіз. Часткова та загальна рівновага. Необхідність визначення ринкової системи як цілого. Дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги: двогалузева модель, аналіз витрат та результатів. Ефект зворотного зв'язку. Ефективність обміну і розподілу ресурсів у споживанні та виробництві. Ефективність у споживанні та обміні. Ефективність у виробничій сфері. Оптимізація структури економіки. Загальні умови ефективності конкурентної ринкової системи.

Тема 2.6. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Вади ринкового саморегулювання. Фактори неспроможності ринку. Функції держави в сучасній економіці. Позаринкові зовнішні ефекти. Поняття про зовнішні ефекти. Суспільні та індивідуальні витрати (вигоди). Корегуючі податки та субсидії. Теорема Коуза. Роль держави у вирішенні екологічних проблем. Суспільні блага. Споживчі властивості суспільних благ. Попит на суспільні блага та їх ефективний обсяг. Забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави. Теорія суспільного вибору. Модель прямої демократії. Модель представницької демократії.

3. Засоби діагностики успішності навчання

Засвоєння навчального матеріалу дисципліни перевіряється за допомогою поточного контролю, який здійснюється на семінарських заняттях у формі усного опитування, тестування, розв'язування задач, проблемних ситуацій тощо. Модульний контроль передбачає виконання модульної контрольної роботи.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен

4. Рекомендовані джерела

Базові

1. Косік А.Ф., Гронтковська Г.Е. Мікроекономіка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 416 с.
2. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Мікроекономіка: пер. з англ. Львів: Просвіта, 1999. 650с.
3. Мікроекономіка: підручник / за ред.В.Д.Базилевича. Київ: Знання, 2007. 677 с.
4. Мікроекономіка: практикум: навч. посібник / за ред. В.Д.Базилевича. Київ: Знання, 2010. 491 с.
5. Ястремський О.І., Гриценко О.Г. Основи мікроекономіки: підручник. Київ: Знання-Прес, 2007. 579 с.

Допоміжні

1. Безугла В.О., Постіл І.І. Мікроекономіка: навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2007. 288 с.
2. Вініченко І.І., Дацій Н.В., Корецька С.О. Мікроекономіка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 272 с.
3. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Мікроекономіка. Практикум: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 404 с.
4. Задоя А.О. Мікроекономіка: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Т-во «Знання», 2000. 176 с.
5. Курс мікроекономіки: навчальний посібник для студентів спеціальностей «Економіка», «Облік і оподаткування», «Менеджмент», «Маркетинг», «Підприємство,

торгівля та біржова діяльність» / за ред. С.І.Архієреєва. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2019. 156 с.

6. Лісовий А.В. Мікроекономіка: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2003. 192 с.

4. Додаткові ресурси

1. Податкове законодавство, узагальнюючі консультації, анонс подій. URL : <http://sfs.gov.ua/>

2. Нормативно-законодавчі акти у державному секторі, підприємницької діяльності, міжнародні стандарти. URL: <https://mof.gov.ua/uk>

3. Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. Періодичні видання НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua/>

4. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України/ URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/browse?order=ASC&rpp=20&sort_by=1&etl=-&offset=17032&type=title